

УДК 343.8

Назаренко П.Г.

канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЧАСТИНІ ПРИЗНАЧЕНОГО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ

Питання гуманізації окремих норм кримінального законодавства щодо застосування покарання у виді довічного позбавлення волі ставляться постійно, але не вирішуються.

Існування такого виду покарання, як довічне позбавлення волі, пов'язано з низкою серйозних проблем. Так, для утримання таких засуджених ще й досі не створено належних умов, а на відміну від усіх інших видів покарання, довічне позбавлення волі має характерну тільки йому властивість – постійне збільшення кількості засуджених.

Чисельність довічно ув'язнених осіб становила на 1 липня 2020 року 1524 особи, в тому числі 22 жінки [1].

Сприяє невинуватому зростанню чисельності засуджених до довічного позбавлення волі й каральна практика судочинства, в результаті якої названий вид покарання призначається навіть співучасникам, які безпосередньо не вчинювали злочину та не перебували у місці його вчинення.

Аналізуючи судову практику розгляду судами клопотань засуджених до довічного позбавлення волі, приходимо до висновку, що як правило засуджені у своїх клопотаннях ставлять питання про перегляд судового рішення в частині призначеного покарання, а саме приведення вироку суду у відповідність до міжнародних норм та вимог шляхом заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, з довічного позбавлення волі на певний строк.

Однак це питання знаходиться поза межами повноважень, якими наділений суд першої інстанції на стадії виконання судового рішення, яке набрало законної сили.

Крім того, в порядку виконання судових рішень предметом судового розгляду є вирішення лише тих питань, які прямо передбачені законом, зокрема ст. 537 КПК України, а не вирішення кримінального провадження чи кримінальної справи по суті, у тому числі в частині вирішення питання про відповідність чи невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості злочину та особі засудженого.

Так, п. 3 ч. 1 ст. 537 КПК України встановлено, що під час виконання вироків суд має право вирішувати питання про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким.

Відповідно до ч. 3 ст. 82 КК України заміна невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосована, якщо засуджений став на шлях виправлення.

Так, у Рішенні Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року зазначено, що новий вид кримінального покарання, запроваджений Законом № 1483-III, довічне позбавлення волі є менш суворим видом покарання порівняно із смертною карою. Цей висновок Конституційного Суду України ґрунтується на тому, що при застосуванні довічного позбавлення волі забезпечується невід'ємне право на життя людини, яка вчинила особливо тяжкий злочин; у санкціях статей, що передбачали покарання за особливо тяжкі злочини, у тому числі умисні вбивства, вчинювані за обтяжуючих обставин, замість смертної кари встановлено довічне позбавлення волі як найбільш суворий вид покарання.

В національному законодавстві України відсутній механізм перегляду довічних вироків, на теперішній час в Україні існує тільки інститут Президентського помилування, передбачений ст. 87 КК України, згідно якого актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі строком не менше 25 років.

Такий механізм звільнення засуджених від покарання у виді довічного позбавлення волі повністю відповідає вимогам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини.

За таких обставин, суди приходять до висновків, що підстави для задоволення клопотання про заміну покарання у вигляді довічного позбавлення волі більш м'яким відсутні, оскільки дана вимога не ґрунтується на вимогах чинного законодавства та не відноситься до компетенції суду.

Отже, є всі підстави констатувати, що встановлені міжнародні правові стандарти щодо довічного позбавлення волі та їх імплементація в рішеннях

ЄСПЛ вимагають існування реалістичної перспективи звільнення від цього покарання, необхідності вироблення механізму такого звільнення. Зазначені стандарти вже знайшли відображення у правових системах країн ЄС, які запровадили різні способи звільнення.

Україна має реформувати систему перегляду довічних вироків, щоб забезпечити в кожному випадку вивчення обставин того, чи є продовження утримання під вартою виправданим і законним, а також гарантувати ув'язненим можливість знати, що вони мають зробити для дострокового звільнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінально-виконавча система України у першому півріччі 2020 року. Статистичний огляд. URL: <http://ukrprison.org.ua/articles/1597320340>.